

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia Instituut

Richard Eschbaum
Eesti 9. klassi õpilaste karjääri kujundamise pädevused
Uurimistöö

Juhendaja: Triin Liin, PhD

Läbiv pealkiri: Karjääri kujundamise pädevus

Tartu 2023

Karjääriõppe pädevuste seos hinnete ja kooli asukohaga

Lühikokkuvõte

Antud uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, millised on üheksanda klassi õpilaste karjäärialased pädevused ja kuidas on pädevused seotud õpilaste hinnete ja kooli asukohaga. Uurimistöö tugineb üliõpilaste ja juhendaja koostöös valminud internetiküsimustikule, mis koostati karjääri kujundamise pädevuste mudeli alusel. Küsimustik mõõtis teadmisi ja oskusi neljas tegevuspädevuse valdkonnas: (1) eneseteadlikkuse arendamine, (2) võimaluste analüüs, (3) planeerimine, (4) tegutsemine ning küsimustik jagati erinevate Eesti koolide vahel laiali. Laiema projekti raames koostatud küsimustik jagunes kaheks erinevaks osaks ning sai kokku üle 400 vastuse. Käesoleva uurimuse lõplikusse valimisse sobisid laiema küsimustiku kahest erinevast osast 86 õpilast. Vastajad olid vanuserühmast 15-16 aastat. Kõigi vastanute pädevusküsimustiku vastused summeeriti vastavalt Likerti skaala numberväärtusele ning võeti aritmeetiline keskmine. Saadud keskmiste pädevusskooridega viidi läbi kaks analüüsi. Keskmise koolihinde ja pädevusskoori seose uurimiseks viidi läbi Spermani korrelatsioonanalüüs ning kooli asukoha (linn/maa) ja pädevusskoori seose uurimiseks viidi läbi ühefaktoriline ANOVA. Uuringu tulemused ei olnud statistiliselt olulised, ehk hinne ega kooli asukoht ei mõjutanud õpilaste karjäärialaseid pädevusi.

Märksõnad: karjääriõpetus, pädevus, karjääriõppe pädevus

Correlation between career counseling competencies and grades and school location

Abstract

The aim of this research was to determine the career competencies of ninth grade students and how they are related to students' grades and the location of the school. The study is based on an online questionnaire created in collaboration with university students and a supervisor, which was prepared based on the model of career development competencies. The questionnaire measured knowledge and skills in four areas of operational competence: (1) development of self-awareness, (2) analysis of possibilities, (3) planning, (4) operation. The questionnaire was distributed among different Estonian schools. As part of a larger project, the questionnaire which was separated into two different parts received over 400 responses in total. A total of 86 students from the larger questionnaire were included in the final sample for this study. The respondents were from the age group 15-16 years old. The responses to the competency questionnaire were summed according to the number value of the Likert scale and the arithmetic mean was taken. Two analyses were conducted using the resulting average competency scores. A Spearman correlation analysis was conducted to study the relationship between the average school grade and competency score, and a one-factor ANOVA was conducted to study the relationship between the location of the school (urban/rural) and the competency score. The results of the study were not statistically significant, meaning that neither grades nor the location of the school influenced students' career competencies.

Keywords: career competencies, competence, career counseling competencies

Sissejuhatus

Oma elu ja karjääri teadlikuks juhtimiseks on oluline omandada teatud teadmised, oskused ja hoiakud ehk pädevused. Karjääri kujundamise pädevused on üldpädevused, mida iga inimene ja õppija kasutab karjääri kujundamisel kogu oma elu jooksul. Need pädevused aitavad koguda, analüüsida, sünteesida ja organiseerida enesekohast ning haridus- ja kutsealast infot, teha valikuid, otsustada ja korraldada üleminekuid ja oma karjääri teadlikult kavandada (Karjääriõppe mõjususe uuring, 2014). Innove poolt loodud Karjääri kujundamise pädevuste mudel (2016) kirjeldab karjääri kujundamise pädevusi neljas tegevuspädevuse valdkonnas: (1) eneseteadlikkuse arendamine, (2) võimaluste analüüs, (3) planeerimine, (4) tegutsemine. (Karjääri kujundamise pädevuste, 2016). On leitud tõendeid, et erinevad pädevused aitavad inimestel paremini oma karjääri kujundamisega toime tulla. Salomone ja Slaney (1981) leidsid, et oma karjäärialaste pädevuste ja võimaluste teadvustamine toob kaasa realistlikuma pildi oma võimalustest. Slaney ja Salomone leidsid oma uuringus, et 16% meessoost osalejatest ja 8.1% naissoost osalejatest nimetasid “teadlikkust oma oskustest ja võimetest” tegurina, mis mõjutas nende otsust oma praegust töökohta vastu võtma. Need protsendid olid meeldiva töö kontekstis veelgi suuremad, meestel 17,6% ja naistel 9,9%. Võime eeldada, et karjäärialaste pädevuste ja võimaluste teadvustamine toob kaasa karjäärivalikuid, mis langevad paremini kokku olemasolevate võimalustega. Kuna sel viisil välditakse liiga ambitsioonikaid eesmärke, toob see kaasa realistlikud ootused ja suurema välise karjääriedu (Salomone & Slaney, 1981).

Üks tegur, mis võib mõjutada karjääriskujundamise pädevusi on akadeemilised saavutused. Park, Rojewski ja Lee (2017) uuringute kohaselt on õppeedukus keskkooliõpilaste karjäärialaste pädevuste kujunemisel oluline tegur. Nende uuringust selgus, et kõrgema õppeedukusega õpilased omasid kõrgemaid karjääriskujundamise pädevusi ning õppeedukuse ühikuline tõus oli oluliselt seotud karjääriskujundamise pädevuste tõusuga. Need leiud viitavad sellele, et koolipõhised karjäärinõustamise tunnid võivad olla kasulikud akadeemilise motivatsiooni suurendamisel ja õppeedukuse parandamisel, eriti madalama õppeedukusega õpilase jaoks. Uuringus leiti, et karjäärinõustamise tundides osalemine oli seotud parema õppeedukusega, eriti madalama õppeedukusega õpilase puhul. Seetõttu võib madalama õppeedukusega õpilastel olla kasulikum osaleda karjäärinõustamise tundides, et tõsta akadeemilist motivatsiooni ja parandada oma õppeedukust.

Karjääriõpe on korraldatud teoreetiline ja praktiline õpe, mille käigus õpilane arendab teadlikkust iseendast ja oma võimalustest omandades teadmisi töömaailmast, elukutsetest ja

õppimisvõimalustest (Innove..., 2021). Põhikooli ja gümnaasiumi õppekavas on kohustuslik läbiv teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”, mis realiseerub kooli õppeprotsessis. Koolides pakutakse karjääriteenuseid, mis sisaldavad kolme põhielementi: (1) karjääriinfo, (2) karjäärinõustamine ja (3) karjääriõpetus, mis on mõeldud abistama inimesi igal ajahetkel läbi elu, andes neile õiguse langetada otsuseid haridus-, koolitus- ja ametivalikute osas ning oma karjääri juhtimiseks (Watts & Fretwell, 2004).

Esimesed olulised otsused oma karjääri planeerimiseks tehakse Eestis 9ndas klassis. Just siis peavad õpilased valima, kas jätkavad õpingutega gümnaasiumis, kutsehariduskeskuses, või üldse keskhariduseta kutseõppes. Nendel otsustel võivad olla väga pikaajalised mõjud. Et uurida ja kavandada tulevasi karjäärilaseid ettevõtmisi lähtudes oma individuaalsetest huvidest, oskustest ja väärtushinnangutest vajavad õpilased karjäärinõustamist. Karjäärinõustamises osalemine seostab akadeemilisi- ja karjäärikogemusi ning seeläbi parandab karjääri ettevalmistamist ja juhtimist (Abubakar, 2018). Karjäärinõustamise eesmärk on viia läbi koolides üks-ühele või väikeste gruppide vahelisi intervjuusid, mis keskenduvad eristuvatele karjääriprobleemidele, millega üksikisikud silmitsi seisavad. Enamasti keskendutakse koolides karjääri teabele, mis annab teavet tööturu, kursuste, ametite ja karjäärivõimaluste kohta. Te Wierik & Beishuizen (2015) leidsid oma uuringus, et esimese aasta täiskoormusel õppivad õpilased omandasid rohkem ainepunkte pädevuspõhises haridussüsteemis, kus neid on varasemalt juhendatud oma õppeprotsessi suunama. Karjäärinõustamine aitab seega õpilastel oma õpingutega visalt jätkata (Wierik & Beishuizen, 2015). Neid karjäärinõustamise positiivseid mõjusid on märkinud ka Prideaux (2000), kuna programmid mille eesmärk on aidata inimesi mitmesugustes karjääriga seotud tegevustes, sealhulgas karjääriotsuste tegemisel, karjääri uurimisel, karjääri küpsusel ja karjääri enesetõhususel, on üldiselt näidanud positiivset mõju (Prideaux et al, 2000). Watts (1999) väidab, et karjäärinõustamine võib mõjutada individuaalsete otsuste langetamist õppes osalemise osas; et see võib vähendada inimeste koolist väljalangemise tõenäosust, suurendada nende uuesti kooliga kaasamise tõenäosust ja toetada laiemat institutsioonilist reformi (Watts, 1999).

Karjäärinõustamise võimalikele mõjudele võib mõelda: (1) üksikisiku, kui indiviidi tasandil, (2) organisatsiooni ja ühiskonna tasandil (OECD, 2004). Üksikisiku tasandil võib potentsiaalne kasu tuleneda sellest, kui inimene saab oma õppimis- ja tööalaste valikutega paremini hakkama, maksimeerides seeläbi oma potentsiaali (OECD, 2004). Just oma tööalaste valikutega paremini hakkama saamine võib sealjuures olla üksikisiku elus suure tähtsusega, kuna paljud inimesed kulutavad oma tööle palju aega ja vaeva (Brown, 2012). Paljude inimeste

jaoks saavad töökolleevid oluliseks sõpruse ja sotsiaalse toe allikaks. Tööga seotud stress või konflikt tööl võib mõjutada inimeste heaolu tunnet ka siis, kui nad pole tööl (Brown, 2012). Kui mõned inimesed suudavad töö- ja eraelu lahutada teistest paremini, siis tööelus õnnetus inimesed pole sageli rahul ka oma eraeluga, mis mõjutab negatiivselt nii üksikisikut, kui ka tema sõpru ja perekonda. Seega on karjäärinõustamise eesmärk nii ennetada kui ka lahendada üksikisikute karjääriga seotud probleeme (Brown, 2012). Hughes (2004) leidis, et karjäärinõustamine võib tuua kasu üldisemalt SKP-le, suurendades üksikisikute oskuste kasutamist, läbi mille parandades hariduse rahastamise tõhusust, vähendades hüvitisi, vähendades kuritegevuse määra, parandades tervist, suurendades maksutulud ja parandades töökoha efektiivsust (Hughes, 2004).

Karjäärinõustamine abistab igas vanuses inimesi ning igal ajahetkel läbi nende elu, kuid on oluline, et karjäärinõustamisega alustatakse just koolis, sest seal võetakse vastu otsused, mida tulevikus õppida ning rajatakse endale tulevaseks eluks akadeemiline vundament. Õpilaste edasise karjääriedu tagamiseks peavad koolid pakkuma mitmekülgseid õppekavasid ja haridusvõimalusi, sest see võimaldab õpilastel saada laiaulatuslikke võimalusi töömaailma oskuste ja pädevuste arendamiseks (Curry & Milsom, 2014). Ameerika Ühendriikides, Pennsylvania osariigis viidi läbi karjääriõppe mõjususe uuring, mis uuris karjääriõppe erinevusi koolides mis asuvad linnapiirkonnas ning koolides mis asuvad linna piirkonnast väljas. Tulemused näitasid, et iga uuritud aasta (2003-2013) kohta, esines kulutustes märkimisväärseid erinevusi. Maapiirkondade karjäärinõustajad said iga õpilase kohta väiksema eelarveeraldise. Uuringust selgus ka, et koolides mis asusid linna piirkonnast väljas oli vähem nõustajaid kui koolides mis asusid linnapiirkonnas. Lisaks leiti, et karjäärinõustajad, kes töötasid linna piirkonnast väljas, kulutasid vähem aega karjäärinõustamisele ja rohkem aega haldusülesannetele, nagu näiteks administratiivkoosolekud (McFall & Owens, 2016). Kokkuvõttes võib seega öelda, et eri teenuste kättesaadavus võib olla piirkonniti ebahühtlane ja seega ei pruugi kõikidele õpilastele samaväärne toetus kättesaadav olla.

Kuigi varasemalt on Eestis uuritud, milline on olnud karjääriõppe mõju õpilaste edasise haridustee jätkamise ja tööellu sisenemisega (Karjääriõppe mõjususe uuring, 2014), pole uuringud aga keskendunud õpilaste tegelike oskuste ja pädevuste välja selgitamisele. Et just karjäärialased pädevused mõjutavad tegelikult õpilaste edukust ongi antud töö eesmärk selgitada, millised on üheksanda klasside õpilaste karjäärialased pädevused ja kuidas nad on seotud õpilaste hinnete ja kooli asukohaga.

Hüpoteesid

H.1 Õpilased, kelle kool asub linnapiirkonnas omavad paremaid karjääri kujundamise pädevusi, kui õpilased kelle kool asub linna piirkonnast väljas.

H.2 Õpilased, kes saavad paremaid hindeid omavad paremaid karjääri kujundamise pädevusi, kui õpilased kes saavad halvemaid hindeid.

Meetod

Uuring viidi läbi Tartu Ülikooli psühholoogia instituudi kognitiiv- ja koolipsühholoogia lektori ning käesoleva uurimuse juhendaja Triin Liin eestvedamisel. Uuring on osa suuremast projektist, mille eesmärgiks on koostada karjääri kujundamise pädevuste enesehindamise vahend. Küsimustik koostati karjääri kujundamise pädevuste mudeli alusel. Küsimustik mõõdab teadmisi ja oskusi neljas tegevuspädevuse valdkonnas: (1) eneseteadlikkuse arendamine, (2) võimaluste analüüs, (3) planeerimine, (4) tegutsemine. Sama uurimistöö teemat käsitlevate üliõpilaste vahel jagati ära tegevuspädevuse valdkonnad ning esmalt koostas igaüks iga mudelis kajastatud pädevuse kohta enda arust ammendava komplekti küsimusi ja hiljem arutati küsimused juhendajaga läbi. Uuringus küsiti taustainfot õppimise kohta ning paluti hinnata, millised on õpilaste arvates nende karjääri kujundamise pädevused ja ressursid ning neist tulenev valmisolek juhtida oma elu.

Lõpliku küsimustiku esimesed üheksa küsimust olid õpilase taustaandmete kohta, mis võimaldasid välja selgitada õpilase vanuse, kooli, hariduse ja eelneva kokkupuute karjääriplaneerimisega. Õpilaste pädevusi mõõdeti 48 küsimusega, mis on jaotatud kaheks sektsiooniks. Kõik õpilaste pädevusi mõõtvad küsimused on Likerti skaalal. Esimene osa koosnes 24 küsimust karjääripädevuste kohta, mis seostuvad tuleviku planeerimisega nagu "Tunnen oma võimeid". Väitele järgneb viis valikut: "5 - väga põhjalikult", "4 - pigem põhjalikult", "3 - pigem pinnapealselt", "2 - väga pinnapealselt", "1 - üldse mitte". Uuringu kolmas osa koosnes 24 küsimusest karjäärialase kohanemisvõime kohta, kus paluti hinnata enda tugevusi: väga tugev, tugev, pigem tugev, pole eriti tugev, pole üldse tugev, ent antud uurimistöös selle küsimustiku tulemusi ei kajastata.

Valim

Valim moodustus kahe andmekogumislaine jooksul. Algne küsimustik sai üle 200 vastuse, millele vastasid nii õpilased, üliõpilased kui ka juhuslikud täiskasvanud. Enamik vastajatest olid gümnaasiumi õpilased ning 26 vastust kogu valimist tuli põhikooli õpilastelt. Nendest 8 tuli valimist eemaldada, kuna osa küsimusi nagu näiteks kooli asukoht oli jäetud tühjaks või ei olnud küsimustele adekvaatselt vastatud. Esimese andmekogumislaine jooksul lisandus valimisse 18 põhikooli õpilast erinevatest Eesti koolidest. Küsimustikule vastajad olid vanuses 15 ja 16 aastat ($M = 15.35$, $SD = 0.493$, 2 meessoost, 15 naissoost). Kokku oli maapiirkonna koolidest vastajaid 7 ning linna koolidest 11.

Teise andmekogumislaine jooksul kogunes 287 vastust, millest 64 olid põhikooli õpilased vanuses 15 ja 16 aastat ($M = 15.15$, $SD = 0.403$). Põhikooli õpilastest oli 43 (67,2%) naissoost ja 19 (29,8%) meessoost ning 2 (3%) inimest ei soovinud oma sugu avaldada. Kokku oli maa koolidest vastajaid 2 ning linna koolidest vastajaid 14. Kuna uurimuse käigus muutus lapsevanema nõusoleku taotlemise vorm, ei tohtinud eraldi lapse kooli küsida ning ülejäänud vastajaid andsid oma vastuse piirkonniti, mistõttu ei ole alati selge, kas tegemist on maapiirkonna kooliga või linna kooliga. Uuring jagas koolid kahte rühma: linna- ja maakoolid ning ei arvestanud eraldi erinevate koolide tulemusi individuaalsel tasandil. Lõplikuks andmeanalüüsiks viidi kaks andmefaili, nii esimene kui ka teine kokku.

Maa- ja linnakoolid eristamine

Maa- ja linnakoolide eristamiseks on mitmeid erinevaid tegureid. Käesolev uurimus klassifitseerib maa- ja linnakoole Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse alusel (16.09.2010), mis jagab Eesti territooriumi jaotuse maakondadeks, valdadeks ja linnadeks. Käesolevas uurimuses lähevad linnakoolide alla uuringus osalenud koolid mis asuvad linnades (Keila, Tartu, Tallinn) ning koolid, mis asuvad valdades klassifitseeritakse kui maakoole (Luunja, Orissaare, Rõuge, Kastre).

Mõõtevahendid

Mõõtmisvahendiks oli veebiküsimustik, mis jagati koos nõusoleku vormiga Eesti koolide kontaktisikute vahel laiali. Uurimuse käigus tehti küsimustikus muudatusi (küsimuste lisamist ning eemaldamist) ning samuti ka muudatusi lapsevanema nõusoleku vormis.

Küsimustiku esimeses variandis koguti vanemate ja hooldajate nõusolekuid ning nõusoleku vormi tuli digiallkirjastada või välja printida ning allkirjastada kirjalikult kuna kõik vastajad olid alaealised.

Andmekogumise teises laines tehti küsimustik IKS § 8. alusel ringi ning sellest tulenevalt ei tohtinud enam kooli täpset asukohta küsida ning täpsustati, et kui osaleja on alla 18 aastane, tuleb kirjutada konkreetse kooli asemel piirkond ja kooliaste. Lisaks informeeriti lapsevanemad uuringu toimumisest ning paluti teada anda kui nad ei ole nõus, et nende laps küsimustikus osaleb.

Mõlemas andmekogumislaines avanes testi lingile vajutades selgitus testi olemuse kohta, kus kinnitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik ja, et katseisikutel on õigus sellest igal hetkel loobuda ning, et andmete kogumine, töötlemine ja säilitamine toimub anonüümselt ja, et vastamine võtab 15-25 minutit. Veebiküsimustikus osalenutelt küsiti nende vanust, kooli/piirkonda, sugu, keskmist hinnet, omandatud haridust, tuleviku perspektiivis soovitatavat omandatavat haridustaset, tuleviku töö valdkonda ja karjääri planeerimist puudutavate tegevustega varasemat kokkupuudet. Seejärel vastasid osalejad enesekohastele küsimustele Likerti 5-palli skaalal (5 - väga tugev/väga põhjalikult; 1 - üldse mitte/pole üldse tugev). Nii esimeses, kui ka teises küsimustikus oli 5 vabavastusega küsimust ning 53 valikvastustega küsimust. Kuna küsimustik koostati laiema programmi raames, on käesolevas uurimistöös andmeanalüüsis kasutatud 51 küsimuse vastuseid. Käesolevast uurimistööst jäeti välja küsimused nagu näiteks: “Millise haridustaseme tahad saavutada?” ja “Mis sa arvad, missugust tööd sa ~10 aasta pärast teed?”. Küsimustikus eelnimetatud küsimusi andmeanalüüsi ei kaasatud, kuna need ei olnud käesoleva uuringu jaoks olulised. Andmeanalüüsi jäeti küsimused nagu näiteks: “Kui vana sa oled” ja “Mis on hetkel sinu põhitegevus?” ja karjäärialaseid pädevusi hindavad küsimused.

N: “Analüüsin oma võimalusi tööturul”

“Hoian tasakaalus oma kohustused ja vaba aja”

“Oma tegude eest vastutuse võtmine”

Peale vastamise lõpetamist kuvati osalejatele tagasiside koos tulemustega.

Uuringu eetiline külg

Enne küsimustiku täitmist kuvati veebiküsimustiku avalehel õpilastele juhend, mis kinnitas,

et vastused on anonüümsed ja vastaja info konfidentsiaalne. Eetilist aspekti silmas pidades veendus autor, et uurimise käigus ei kogutud eriliiki isikuandmeid, uuringu läbiviimine oli anonüümne ja osalenud õpilaste andmeid kasutati ainult nii üldistatud kujul kui ka vanemate loal, sest tegemist oli alaealistega. Töö autor pidi vältima, et ühegi kooli ega õpilase mainet ei kahjustataks. Tingimuste võimalikult heaks läbiviimiseks, kooskõlastati küsitluste läbiviimine valimis olevate koolide juhtkondadega. Alaealiste vastajate puhul küsiti ka küsimustiku esimeses versioonis eeskostja nõusolekut uuringus osalemiseks ning küsimustiku teises versioonis eeskostja mitte nõusolekut uuringus osalemiseks.

Andmeanalüüs

Andmeid analüüsiks kasutati andmetöötlusprogrammi JASP (versioon 0.16.4.). Kõigi vastanute pädevusküsimustiku vastused summeeriti vastavalt Likerti skaala numberväärtusele ning võeti aritmeetiline keskmine.

Keskmise koolihinde ja pädevusskoori seose uurimiseks viidi läbi Spermani korrelatsioonanalüüs, kuna hinnete andmestik polnud piisavalt normaaljaotuslik lubamaks Pearsoni korrelatsioonanalüüsi (Shapiro-Wilk, $p = <0.001$).

Kooli asukoha (linn/maa) ja pädevusskoori seose uurimiseks viidi läbi ühefaktoriline ANOVA. Kuigi linnakoolide ja maakoolide õpilaste valimite suurused olid ebavõrdsed (40 ja 9, vastavalt), oli mõlema valimi variatsioon rahuldavalt võrdne (Levene'i homogeensustest, $p = 0.085$) ning normaaljaotuslik nii maa- kui ka linnakoolide lõikes (Shapiro Wilk, $p = 0.73$ ja $p = 0.314$, vastavalt), niisiis ANOVA tingimused olid rahuldatud.

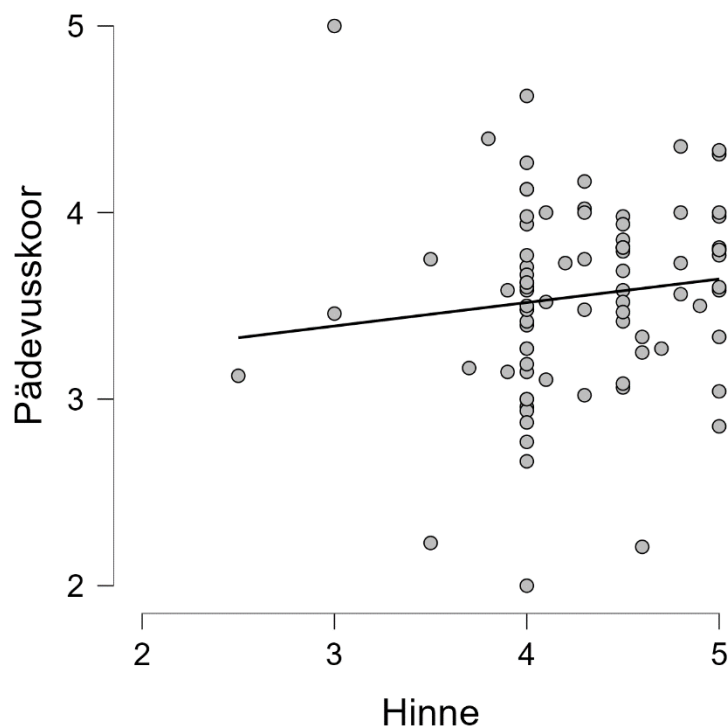
Samuti viidi mõlemad eelkirjeldatud analüüsid läbi valdkonniti, vastavalt küsimuste jagunemisele järgnevalt: 1) planeerimine ja tegutsemine, 2) info ja võimaluste analüüs ning 3) eneseteadlikkus.

Tulemused

Mitte ükski uuritud seosetest ei osutunud statistiliselt oluliseks, kuigi esines teatud monotoonselt kasvav suhe koolihinde ja pädevusskoori vahel (Joonis 1), ei küündinud see Spermani korrelatsioonanalüüsis statistiliselt oluliseks ($Q_{(84)} = 0.193$, $p = 0.074$, Tabel 1, Üldine hinne-skoor).

Joonis 1.

Pädevusskoori ja koolihinde hajuvusdiagramm.

Tabel 1

Spermani Korrelatsioonianalüüsid valdkonniti

	ρ	p
Üldine hinne-skoor	0.193	0.074
Planeerimine hinne-skoor	0.137	0.209
Tegutsemine hinne-skoor	0.121	0.265
Eneseteadlikkus hinne-skoor	0.115	0.29

Kooli asukohapõhiselt ei esinenud linna ja maakoolide pädevusskoorides märkimisväärseid erinevusi (Tabel 2) ning lisaks ühefaktoriline dispersioonanalüüs ei leidnud statistilist olulisust nende vahel ($F_{(1, 47)} = 1.685$, $p = 0.201$).

Ka valdkonniti vaadates ei ilmnenud ühtegi statistiliselt olulist seost. Korrelatsioonid koolihinde ja pädevusskoori vahel (Tabel 2) olid valdkonniti järgnevad: planeerimine ($\rho_{(84)} = 0.137$, $p = 0.209$), tegutsemine ($\rho_{(84)} = 0.121$, $p = 0.265$) ning eneseteadlikkus ($\rho_{(84)} = 0.115$, $p = 0.29$).

Tabel 2.

Valimi kirjeldav statistika. Üldnäitajad, asukohalõikes, valdkonnalõikes.

Valimi lõige	Näitaja	N	Aritm. Keskmine	SD	Shapiro-Wilk P-väärtus	Miinumum	Maksimum	Variatsioon
Kogu valim								
	Hinne*	86	4.276	0.49	< .001	2.5	5	0.24
	Pädevussskoor	86	3.552	0.511	0.181	2	5	0.262
Asukonniti	Maakool	9	3.732	0.3	0.73	3.188	4.267	0.09
-	Linnakool	40	3.528	0.579	0.314	2	5	0.335
Eneseteadlikkus								
	Pädevussskoor	86	3.419	0.645	0.084	2	5	0.416
Asukonniti	Maakool	9	3.756	0.508	0.101	2.6	4.4	0.258
	Linnakool	40	3.36	0.714	0.071	2.2	5	0.509
Planeerimine								
	Pädevussskoor	86	3.368	0.77	0.06	1	5	0.594
Asukonniti	Maakool	9	3.759	0.418	0.177	2.833	4.333	0.174
	Linnakool	40	3.346	0.748	0.238	1.5	5	0.559
Võimalused								
	Pädevussskoor	86	3.344	0.759	0.028	1	4.8	0.577
Asukonniti	Maakool	9	3.4	0.5	0.034	3	4.4	0.25
	Linnakool	40	3.425	0.706	0.2	1.4	4.8	0.499

*Kuna hinde näitaja on ühine kõikidele valdkondadele, toodi seda vaid ühel real välja. Järgnevad read on kõik pädevussskoorid.

Valdkonnapõhised dispersioonianalüüsid samuti ei leidnud olulist erinevust linna ja maakoolide vahel. Tulemused olid järgnevad: planeerimine ($F_{(1,47)} = 2.545$, $p = 0.117$), tegutsemine ($F_{(1,47)} = 0.01$, $p = 0.921$) ning eneseteadlikkus ($F_{(1,47)} = 2.465$, $p = 0.123$).

Arutelu

Käesoleva uuringu eesmärk oli uurida üheksanda klassi õpilaste karjääripädevusi ning seda, kuidas need pädevused on seotud õpilaste hinnete ja kooli asukohaga. Uuring viidi läbi veebiküsimustiku abil, mis mõõtis teadmisi ja oskusi neljas tegevuspädevuse valdkonnas: eneseteadvus, võimaluste analüüs, planeerimine ja tegutsemine. Küsimustikule vastajatest võeti lõplikku andmeanalüüsi 86 õpilase vastused Eesti erinevatest koolidest ning vastuseid analüüsiti Spermani korrelatsioonianalüüsi ja ühefaktorilise ANOVA abil. Tulemused näitasid, et nende muutujate vahel ei olnud statistiliselt olulist seost. Üldiselt kaldusid õpilased hindama oma pädevusi pigem positiivselt, kõikide küsimustikule vastanud õpilaste pädevuste skooride aritmeetiline keskmine oli 3.552 skaalal (5 - väga tugev/väga põhjalikult; 1 - üldse mitte/pole üldse tugev). Siiski esines õpilaste pädevuste skoorides mõningane varieeruvus ning standardhälve oli 0.511.

Võrreldes linna- ja maakoolide õpilaste pädevusskoore omasid maakoolide õpilased keskmiselt suuremaid pädevusi. Kõikide kolme erineva faktori vahel ära jaotatud karjäärikujundamise pädevusskooride aritmeetiline keskmine oli maakoolide õpilaste seas 3,732 ning linnakoolide õpilaste seas 3,528, mis tähendab seda, et maakoolide õpilased omasid keskmiselt 5.45% kõrgemaid pädevusi, kui linnakoolide õpilased. Vaadates neid tulemusi konkreetsete faktorite põhjal, oli kõige suurem erinevus planeerimise ja tegutsemise valdkonnas, kus maakoolide õpilaste pädevusskooride keskmine oli 3.759 ning linnakoolide õpilaste keskmine oli 3.346, mis viitab sellele, et maakoolide õpilased hindavad planeerimise ja tegutsemise valdkonnas oma karjäärikujundamise pädevusi 11% kõrgemalt. Vastupidine tulemus leidub aga info ja võimaluste analüüsi valdkonnas, kus oli linnakoolide õpilaste karjääripädevuste keskmine 3.425 ning maakoolide õpilased said sama väärtuse tulemuseks 3.4, mis viitab sellele, et linnakoolide õpilased omavad paremaid pädevusi info ja võimaluste analüüsi valdkonnas. Seda väidet toetab ka Rosvalli (2020) uuring, mis leidis, et haridus- ja töövõimalused linnapiirkondades on tavaliselt suuremad kui maapiirkondades, mistõttu on linnaõpilaste seas suurem rõhk teabeanalüüsil ja karjäärivõimaluste teadvustamisel.

Samuti leidis Praxise ja CentARi (2019) analüüs, et koolijuhtide ning riigigümnaasiumi õpetajate kogemus ütleb, et Eestis põhikoolilõpetajate tasemes linna- ja maakoolide lõikes suuri erisusi välja tuua ei saa, seda kinnitavad ka õpilased ise. Antud tulemused võivad viidata sellele, et Eesti kontekstis ei ole linna ja maakoolide lõikes suuri erinevusi.

Nende leidude üks võimalik tõlgendus on see, et õpilaste karjääripädevuste määramisel

võivad rohkem mõju avaldada muud tegurid. Need tegurid võivad hõlmata aspekte, mida käesolevas uuringus ei hinnatud nagu näiteks perekondlik taust, mida märkis ka Kim (2014) oma uuringus, kus leiti, et õpilaste karjääriedu ootusi võib pidada nähtuseks mida ennustab nii perekondlik taust, vanemate osalus õpilase koolielus ja vanemate ootused. Samuti on võimalik, et juhul kui seos hinnete ning kooli asukoha ja pädevuste vahel on olemas, on antud valim suhte tuvastamiseks liiga väike.

Selle uuringu esimene hüpotees oli see, et paremate hinnetega õpilased omavad kõrgemaid karjäärialaseid pädevusi. Varasemad uuringud on näidanud, et kõrgema õppeedukusega õpilased omasid kõrgemaid karjäärikujundamise pädevusi ning õppeedukuse ühikuline tõus oli seotud karjäärikujundamise pädevuste tõusuga (Park et al., 2017). Käesoleva autori uuringu tulemused seda hüpoteesi ei toetanud, kuid tulemuste põhjal oli näha monotoonselt kasvavat suhet koolihinde ja pädevusskooride vahel. Selle uuringu teine hüpotees oli, et linnakoolide õpilased omavad paremaid karjäärialaseid pädevusi kui maakoolide õpilased, kuid käesoleva autori töös antud tulemused seda hüpoteesi ei toetanud, kuna ei leitud statistiliselt olulist seost kooli asukoha ja pädevusskooride vahel. Varasemates uuringutes on uuritud erinevusi linna- ja maakoolide karjääriõpetuses (McFall & Owens, 2016) ning leitud, et maakoolidel võib karjäärinõustamiseks olla vähem ressursse ning aega. Käesolev uurimus aga ei leidnud statistiliselt olulist seost kooli asukoha ja karjääripädevuste vahel, mis võib viidata sellele, et õpilaste karjääripädevuste määramisel võivad olulisemad olla muud tegurid.

Käesoleva uurimuse autorile teadaolevalt ei ole üheski varasemas uuringus konkreetselt uuritud karjääripädevuste ja kooli asukoha või hinnete vahelist seost Eesti kontekstis. See uuring annab lähtepunkti selle teema tulevastele uuringutele ja rõhutab vajadust suurema valimi järele, et rühmade vahelisi erinevusi adekvaatselt tabada.

Selle uuringu üheks peamiseks piiranguks on gruppidevaheline erinevus ja suhteliselt väike valim, mis ei pruugi esindada suuremat Eesti üheksanda klassi õpilaste populatsiooni. Tulevaste uuringute eesmärk peaks olema suurem ja mitmekesisem valim, et suurendada leidude üldistavust.

Praktiliste mõjude osas võivad antud tulemused viidata sellele, et Eesti koolide karjääriõppe programme pole vaja kooli asukoha või õpilaste hinnete järgi kohandada. Selle asemel võib kõigile õpilastele piisata universaalsemast lähenemisest karjääriõpetusele. Selle järelduse kinnitamiseks on aga vaja läbi viia täiendavaid uuringuid suurema valimi ning võrdsemate gruppidega.

Kokkuvõttes, ei leidnud selle uuringu tulemused Eesti koolide üheksanda klassi

õpilaste seas statistiliselt olulist seost karjääriõpetuse pädevuste ja hinnete või kooli asukoha vahel. Kuigi esines teatud monotoonselt kasvav suhe koolihinde ja pädevusskoori vahel. Käesoleva töö tulemused näitavad, et maakoolide õpilaste karjääriarengu pädevused on keskmiselt veidi kõrgemad kui linnakoolide õpilastel. Kahe rühma pädevusskooride erinevus on aga suhteliselt väike, maakoolide õpilased omavad 5,45% kõrgemaid pädevusi. Konkreetseid pädevusvaldkondi arvestades on maakoolide õpilastel kõrgemad pädevusskoorid eneseteadlikkuse ja planeerimise ja tegutsemise valdkonnas, linnakooli õpilastel aga info ja võimaluste analüüsi valdkonnas ning tuleb märkida, et antud töö tulemused ei ole suuresti kooskõlas varasemate uuringutega mille põhjal on käesoleva uurimuse hüpoteesid püstitatud, mis on läbi viidud teistes riikides, eriti Ameerika Ühendriikides, kus maa- ja linnapiirkondade geograafilised vahemaad on tavaliselt palju suuremad kui Eestis. Seetõttu on võimalik, et maa- ja linnakoolide õpilaste karjääriarengu pädevuste suhe võib erineda teistes riikides, kus on erinev sotsiaalmajanduslik ja kultuuriline ja geograafiline kontekst. Need leiud viitavad sellele, et muud tegurid võivad õpilaste karjääripädevuste määramisel rohkem mõju avaldada, ning rõhutavad vajadust põhjalikumate meetmete ja suuremate valimite järele tulevastes sama teemalistes uuringutes. Vaatamata nendele piirangutele annab käesolev uuring algelise lähtepunkti karjääripädevuste rolli mõistmiseks karjääri kujundamisel Eesti kontekstis.

Kasutatud kirjandus

- Abubakar, I. A. (2018). Career Guidance, Participation of Students and its Implication for Kano, Nigeria. *The Malaysian Online Journal of Educational Science*, 1, 3, 14-19.
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (Eds.). (2012). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. John Wiley & Sons, Inc.
- Curry, J., & Milsom, A. (2014). *Career counseling in P-12 schools*. Springer.
- Eesti isikuandmete kaitse seadus (2007). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 04.02.2023, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12909389>
- Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus (16.09.2010). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 24.04.2022, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13361777>
- Innove kodulehekülg*. (i.a). Kasutatud 21.04.2021
- Karjääri kujundamise pädevuste arengu toetamine 2016. (2016). SA Innove karjääriteenuste keskus (koost). Tartu: SA Innove. Kasutatud 29.04.2021.
- Karjääriõppe mõjususe uuringu raport. (2014). Eesti uuringukeskus OÜ, lk 14.
- Laur, L. (2021). Piloottuuring karjääri kujundamise pädevusi hindava küsimustiku loomiseks. Uurimistöo. Tartu Ülikool, psühholoogia õppekava.
- McFall, C. W., & Owens, E. W. (2016). *A comparison of rural and urban secondary school career guidance services*. Harrisburg, PA: Center for Rural Pennsylvania.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2004). *Career guidance and public policy: Bridging the GAP*. Paris: Author.

- Park, J.-H., Rojewski, J. W., & Lee, I. H. (2017). Determinants of adolescents' career development competencies in junior secondary schools of South Korea. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 18(1), 1–25. <https://doi.org/10.1007/s10775-017-9342-5>
- Poliitikauuringute Keskus Praxis & Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR. (2019). *ELUKESTVA ÕPPE STRATEEGIA VAHEHINDAMINE: Lõpparuanne*. praxis.ee. Kasutatud 09.01.2023, <https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/05/Elukestva-%c3%b5ppe-strateegia-vahehindamise-aruanne.pdf>
- Prideaux, L. A., P. A. Creed, J. Muller, and W. Patton. (2000). A Review of Career Interventions From an Educational Perspective: Have Investigations Shed any Light? *Swiss Journal of Psychology* 59 (4): 227–39.
- Rosvall, P.-Å. (2020). Counselling to stay or to leave? - comparing career counselling of young people in rural and urban areas. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 50(7), 1014–1032. <https://doi.org/10.1080/03057925.2020.1760788>
- Salomone, P. R., & Slaney, R. B. (1981). The influence of chance and contingency factors on the vocational choice process of nonprofessional workers. *Journal of Vocational Behavior*, 19, 25–35.
- Watts, A. G., & Fretwell, D. H. (2004). Public Policies for Career Development. Case Studies And Emerging Issues For Designing Career Information And Guidance Systems In Developing And Transition Economies. *World Bank Education Advisory Service*.
- Wierik, M. L. J., Beishuizen, J., & van Os, W. (2014). Career guidance and student success

in Dutch higher vocational education. *Studies in Higher Education*, 40(10),1947–
1961. <https://doi.org/10.1080/03075079.2014.914905>

Lisad

LISA 1. Karjääri kujundamise pädevuste küsimustik taustainfo kogumine

1. Palun loo unikaalne kasutajatunnus kasutades oma perekonnanime kolme viimast tähte ja oma telefoninumbri nelja viimast numbrit.
2. Sinu sugu?
3. Sinu vanus täisaastates?
4. Mis on hetkel sinu Põhitegevus?
5. Kui õpid, siis milline on Sinu keskmine hinne?
6. Milline on Sinu kõrgeim omandatud haridus?
7. Millise haridustaseme tahad saavutada?
8. Mis sa arvad, missugust tööd sa ~10 aasta pärast teed?
9. Millistes karjääri planeerimist puudutavates tegevustes Sa osaled või oled varem osalenud?
10. Kellega oled oma tulevikuplaanidest rääkinud?

LISA 2. Karjääri kujundamise pädevuste küsimustik: „Karjääripädevus“

	5 – väga põhjalikult	4 – pigem põhjalikult	3 – pigem pinnapealselt	2 – väga pinnapealselt	1 -üldse mitte
11. Tunnen oma võimeid					
12. Tean, millised on mu isikuomadused					
13. Teadvustan, mis mind huvitab					
14. Tunnen oma väärtusi					
15. Kujundan positiivse enesehinnangu					
16. Motiveerin ennast					

17. Sean heaolu suurendavaid sihte					
18. Hoian erinevad elurollid omavahel tasakaalus					
19. Hoian tasakaalus oma kohustused ja vaba aja					
20. Kujundan head suhtlemis- ja koostööskused					
21. Tunnen olulisemaid seadusi					
22. Olen kursis töömaailmas toimuvaga					
23. Mõistan hariduse ja tööturu omavahelisi seoseid					
24. Leian vajadusel infot mind huvitavatest õpi- ja töövõimalustest					
25. Analüüsin oma kogemusi					
26. Analüüsin oma võimalusi tööturul					
27. Valin endale sobiva valdkonna					
28. Hindan oma võimalusi valitud valdkonnas edu saavutamiseks					

29. Sean realistlikke karjäärieesmärke					
30. Koostan vaheetappidega tegevuskava oma karjäärieesmärkide saavutamiseks					
31. Tegutsen aktiivselt eesmärkide saavutamise nimel					
32. Kandideerin õppima või tööle					
33. Kohandan vajadusel oma karjääriplaane					
34. Pean oluliseks pidevat arengut					

LISA 3. Küsimuste jaotus faktorite vahel

	Eneseteadlikkus	Planeerimine ja tegutsemine	Info ja võimaluste analüüs.
Tunnen oma väärtusi	0.93		
Kujundan positiivse enesehinnangu	0.85		
Motiveerin ennast	0.90		
Hoian erinevad elurollid tasakaalus	0.81		
Hoian tasakaalus oma kohustused ja vaba aja	0.72		
Hindan oma võimalusi valitud valdkonnas edu saavutamiseks		0.90	
Valin endale sobiva valdkonna		0.93	
Sean realistlikke karjäärieesmärke		0.87	
Koostan vaheetappidega tegevuskava oma karjäärieesmärkide saavutamiseks		0.41	
Tegutsen aktiivselt eesmärkide saavutamise nimel		0.88	
Kandideerin õppima või tööle		0.88	
Kohandan vajadusel oma karjääriplaane		0.87	

Analüüsin võimalusi tööturule sisenemiseks	0.81
Tunnen tööturgu reguleerivat seadusandlust	0.55
Olen kursis töömaailmas toimuvaga	0.79
Mõistan hariduse ja tööturu omavahelisi seoseid	0.92
Leian vajadusel info mind huvitavatest õpi- ja töövõimalustest	0.94

Märkus. Allikas: Lisette, L., 2021, lk 14